

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udvalgte digte

Citation: Ewald, Johannes: "Udvalgte digte", i Ewald, Johannes: *Udvalgte digte*, udg. af Esther Kielberg ; Kim Ravn , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1999, s. 246. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald02dkval-shoot-idm140323881244640/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Udvalgte digte

Under Frue Caroline Walthers Portrait

Trykt efter SS bd. 3, s. 127, hvis tekstgrundlag er *Alm. Da. Bibl.* 1778, bd. 1, nr. 2, s. 127f. Ewald havde tidligere hyldet Caroline Walter i et fødselsdagsdigt, se s. 137.

- 68 *Frue Caroline Walther(s)*: Caroline Frederikke Walter, f. Halle (1755–1826), skuespiller. Hendes mand havde titel af kommercesekretær, dvs. han var en rangsperson; derfor tituleres C. W. *Frue* og ikke «madame» (jf. n.t.s. 51). – *Portrait*: udført 1777 af kobberstikker Terkel Kleve (1743–97) efter tegning af Corn. Hoyer, fremstiller C.W. som *Aglæ*, hovedpersonen i Claus Fastings syngestykke *Aglæ eller Styttén* (1774). Findes på Teatermuseet. – *hvid*: hvilken. – *Thalia(s)*: if. gr. mytologi komediens muse.

Indføds-Retten

Trykt efter SS bd. 3, s. 128–34, hvis tekstgrundlag er *Alm. Da. Bibl.* 1778, bd. 2, nr. 6, s. 44–54.

- 68 *Indføds-Retten*: Lov om indfødsret af 29. jan. 1776 sikrede indfødte danskere, nordmænd og holstenere stæmbederne. Loven var et resultat af stats- og gehejmekabinetsekretær Ove Høegh-Guldbergs (1731–1808) forsøg på at sikre den danske adel (og velhavende borgerlige) adgang til de magtfulde embeder i statsadministrationen. Over for ham stod A.P. Bernstorff (1735–93), der var stærk modstander af den nationale og borgerlige politik. Han ønskede at bevare den tyske adel som kernen i embedstanden. I 1776 udsatte Selskabet for de skønne Videnskaber en pris for en ode om emnet. Ewald vandt dog ikke prisen. – *aandløs*: åndelos (af bevægelse). – *lispende*: stammende, læspende. – *Men sagt (...) du skæer*: Men er du helt i dine følelsers vold, kan du dårligt give dem udtryk i sang eller digt. – *drukne*: inspirerede. – *som Støv udbreder*: som mennesket (jf. ordlisten s. 224) i sin lovsang udbreder, fortolker. – *Vej*: vej (bydemåde). – *Jord-Guden(s)*: mennesket (jf. n.t.s. 18).
- 69 *Galliope*: if. gr. mytologi musen for episk digtning; den skønne digtnings beskytterinde. – *Perus Muld*: Det indianske Inkarige, hvis kerne var Peru, var berømt for sit guld. Spanierne gjorde indianerne til slaver (*Sklaver*). – *tyngre*: tungere. – *Blod befrugter Daphnes Træ*: Daphne; jf. n.t.s. 67. Blodet, der befrugter træet, må hentyde til, at

der hersker krig eller blodig undertrykkelse, hvor træet vokser. Grækenland havde siden 15. årh. været erobret af osmannerne (tyrkerne), der var fjender af de kristne. I 1770, få år før Ewald skrev sit digt, førte den russ.-østr. krig til oprør i Grækenland. Oprøret blev slået ned af besættelsesmagten. – *Hvor (...) Timurs dampende Toppe*: hentyder muligvis til det osmannisk besatte Grækerland, men snarere til en anden lokalitet. *Timur* Lenk (1336-1405), mongolsk (ikke tyrkisk) erobrer, gjorde sig til herre over bl.a. Persien, Lilleasien og dele af Sydrusland. Kendt for sin grusomhed; rejste på sine sejrstogter tårne af afhugne hoveder. – *Ørk*: ørken. – *Hagar*: slavinden H. fik med Abraham sønnen Ismael. Mor og søn blev på befaling af A.s hustru Sara fordrevet til ørkenerne, hvor de bosatte sig, jf. 1. Mos 21,9-20. Hagar blev gennem Ismael stammomter til ismaelitterne, et forbund af tolv stammer, der var beskæftede med israellitterne, og som havde hjemme i ørkenen syd for Palæstina. – *Fellede*: udyrket areal. – *afår Vey for Nationer*: Heri kan ligge en hentydning til to forhold, 1: Hagars efterkommere, ismaelitterne. 2: Den europæiske udforskning af Arabien, der begyndte med den danske ekspedition, udsendt 1761 af J. H. E. Bernstorff (se n.s.s. 23) på Frederik Vs (se n.s.s. 9) vegne. Carsten Niebuhr, der var eneste overlevende af ekspeditionens danske og tyske deltagere, var kommet hjem 1776 og skrev de næste ti år fem omfattende værker om rejsen. Arabien var derfor et aktuelt emne i 1778. – *Oyemed*: her: sigtepunkt for blikket. – *Magogs Horde*: if. *Lieb*, bd. 2, s. 250 gammeltestamentligt navn for fjernt, uciviliserede ørkenboere; egl. efterkommere af Jafets søn M.; her måske allusion til Ezekiels Bog 38-39, der profeterer om fyrsten Gog i Magogs land og hans overfald på det israelske folk. I Enevold Ewalds Bibelkonkordans (1740) bruges udtrykket om skytherne. – *Ovendev*: fælles uopdyrkede jordarealer. – *Vrimmel samle*: at: en vrimmel, som er samlet for at. – *Jordfostrets Næring før den blev*: menneskets føde, før den blev roden. – *Humier*: humlebeer, der efter folkelig opfattelse var asociale snyltevæsner og stjal honning fra de arbejdsomme tambier.

- 70 *Kue*: kube. – *forstøvet*: strøet el. spredt omkring, splittet. – *Bered at møtte Myriader*: beredt på at møtte tallose skarer. – *Husholdnings*: økonomisk, sparsommelig. – *Gysende*: gysen. – *underlige*: forunderlige, underfulde.
- 71 *Skioldungen*: Christian VII, sagnkongen Skjolds ætling; genstandsled for *Fornam*: hørte, forømsede. – *Pode*: egl. ung plante; her afkom, efterkommer. – *CHRISTIAN*: Christian VII (1749-1808), konge

1766-84. – *Min drukne (...) af Lyst*: dvs. min glædesdrukne sjæl i afgjundte af lyst eller fryd. – *Nannets Hæd*: navnets lovprisning. – *Æt af Dan*: sagnkongen Dans efterkommer. – *Spir*: efterkommer, spire. – *Asgards Hæte*: de nord. guder, aserne, boede i Asgård, der if. mytologien lå midt i verden. – *fandt*: følte. – *tvilte (...) dig?*: Kunne jeg da tvivle på, at den kom fra dig? – *Lorbeer(-Krans)*: laurbær. – *Dannebånden(s)*: den danske digter eller sanger; bærde: egl. digter hos oldtidens keltere og germanere.

- 72 *Planteren*: egl. gartner; her om kongen. – *Gothers Lod*: goternes jordlod, dvs. det da. rige, bestående af Danmark (*Dan*), Norge (*Nor*) og Holsten (*Angul*). – *Cimbrerne*: jyderne. – *Phoebus*: navn for digterguden Apollon som solgud. – *Hipporene*: gr., egl. hestekilde, if. gr. mytologi en til muserne indviet kilde på bjerget Helikon, udspringet ved Pegasus' skraben. Pegasus er musernes hest. En drik af kildens vand vakte digterisk begejstring. – *Python-Banes Tom*: Apollon dræbte i Delfi dragen Python, dvs. han blev dens bane(mand). *Tone* er her den klang, der var i Apollons harpe. – *Daphnes Krone*: laurbarkrans. – *Lorbeer-Træets Helighed*: jf. n.t.s. 67. – *Oliv-Greenen(s)*: gren af oliventræ, symbol på fred, forsoning. – *Palmor*: symbol på are. – *Banden*: digteren, sangeren.
- 73 *Saxers Elv*: floden Elben, der udspringer i Bøhmen (Tjekkiet), men løber gennem Sachsen, og som før sit udlob danner Holstens sydgrænse mod vest. – *troeloves mod Nordhav*: dvs. forener sig med, løber ud i Nordøen (Vesterhavet). – *Thave*: flod, der løber ud i Østersøen ved Lübeck og danner Holstens sydgrænse mod øst. – *Zemblas hvide Høje*: polarsøen Novaja Semljas snebjerge. Jf. n.t.s. 47. – *Jord-Svæg*: landområde. – *Mesechs Lod (...) Tibal*: Mesechs jordlod; *Mesach* var efterkommer af Noahs søn Jafet, jf. 1. Mos 10,2. *Tibal*: efterkommer af Noahs søn Jafet, jf. 1. Mos 10,2. M. og T. er gammeltestamentlige navne for nomadiske folkestammer. – *alt for lette Hytter*: nomadetelte. – *Asa-Odins Slægt*: efterkommere af Odin, overhoved for de nord. guder, aserne. – *dis Engel(s)*: måske »Nordens Engels, nævnt i digtet »I Anledning af Hendes Kongelige Majestæts Dronning Juliana Maria Høie Fødsels-Fest den 4. September 1778«, SS bd. 3, s. 137. – *Snaagård og Guld*: her billede på grønne skove eller græsenge og gyldne kornmarker. – *Marmor-Pyramider*: vel æreminder over afdøde, dvs. oldtidens gravhøje og bautaer. – *Lejn*: Lejre ved Roskilde var kongsgård for de danske sagnkonger. – *Vid*: visdom, skarpsindighed.
- 74 *sang (...) Skjold-Ungens Vælde*: besang skjoldungens magt, herre-

dønne. – *Gomer's (...)* *Stæder*: if. 1. Mos. 10 en af Jafets sønner, Noahs sønnesøn. Hans efterkommere henførtes bl.a. til Lilleasien (Frygien). Her ligesom Jafets slægt representant: for *Sydens Nationer*, også blot: fremmede, udlændinge. – *Arilds Skik*: ældgammel skik eller hævnd. – *Teutoner*: germansk folkeslag; her om nordboere, danskere. – *Spurve*: spurvene. – *Frave*: samling af kornneg, parvis opstillet. – *saa griske (...)* *Huiler*: se n.t.s. 69. – *Hesperisk Have*: hesperia; gr. aftenlandet. If. gr. mytologi bor nattens dotter yderst mod vest, i hesperidernes (dvs. aften døtternes) have; her vokser de gyldne æbler, som skænker evig ungdom. – *Japhets Slægter*: efterkommere af Noahs søn Jafet, jf. folketavlen i 1. Mos. 10, omfattende folkene ved Middelhavet, i Lilleasien m.m.; her måske i almindelighed om sydlige folkeslag. – *trætte*: strides. – *Europaers Føde-Sted*: alle europæers spisekammer, fodringssted.

- 75 *Og Jorden (...)* *der' Lod*: Og jorden, der var i deres lod, deltes, dvs. mellem danskerne og de fremmede. – *den anden Dan*: Christian VII. – *Grens Afsnit*: Christian VII, *den anden Dan*. Kong Gram var if. Saxo kong Skjolds søn. – *sin Himmel*: sin herlighed. – *vildt*: henrykte, berusede. – *Udtyd*: forklar, fortolk. – *Thi nu*: dvs. efter loven om indfødsretten. – *Spidsberg(s)*: den no. polare Spitsbergen. – *Eden*: Paradisets have.
- 76 *Kan henrykt ey fortolke sig*: er så henrykt, at hun ikke kan finde udtryk derfor.

Det nye Aar 1779

Trykt i SS bd. 3, s. 139-40. hvis tekstgrundlag er *Adresseavisen* 1779, nr. 1, 4. jan.

- 76 *Held dig (...)* *fra Verdens Gud*: Digteren ønsker gudsendt lykke for det nye år. – *CHRISTIANS Riger*: Christian VII's lande: Danmark, Norge og Holsten. – *gyldne Stuel*: trone. – *Palme-Quis*: palmekvist, symbol på sejr og storhed; her om kronprinsen. – *FREDRIK byd oprinde*: Befal Frederik at vokse sig stor. Frederik: den 11-årige kronprins, se n.t.s. 39. – *Stadfest*: grundfest, styrk. – *Nordens Ven*: arveprinsen, se n.t.s. 39. – *Cimbrenes Veninde*: enkedronning Juliane Marie, se n.t.s. 39. – *Belter af Smaragd (...)* *Sloer af Guld*: jf. n.t.s. 73. – *omgiord*: spænd rundt om. – *Vælde, / Vår kun tildekket (...)* *Muld*: Der tænkes vel på afgrøderne som rigets største kraftkilde. – *Fodbred*: 1 fod = ca. 31,5 cm. – *Held*: lykke. – *Vår snublaae Væg til Roes*: